

**БЪЛГАРИТЕ В ЗАПАДНИТЕ БАЛКАНИ
(100 ГОДИНИ ПРЕДИ И СЛЕД НЪОЙ)**

Сборник с доклади

**BULGARIANS IN THE WESTERN BALKANS
(100 YEARS BEFORE AND AFTER NEUILLY)**

Collection of papers

Издава се със съдействието на Фонд „Научни изследвания“
към Министерството на образованието и науката
(Договор № КП-06-Н30/5 от 13 декември 2018 г.)

Published with the assistance of the Bulgarian National Science Fund at the
Ministry of Education and Science
(Contract No. КП-06-Н30/5 of 13 December 2018)

© Авторски колектив, 2023

© Александър Гребенаров, Йорданка Гешева – съставители, 2023

© Институт за исторически изследвания – Българска академия на науките, 2023

Рецензенти: Проф. д-р Росица Стоянова, доц. д-р Ангел Джонев

ISBN 978-954-2903-76-5

© Group of authors, 2023

© Aleksandar Grebenarov, Yordanka Gesheva – compilers, 2023

© Institute for Historical Studies – Bulgarian Academy of Sciences, 2023

Reviewers: Prof. Rocitsa Stoyanova, PhD, Assoc. Prof. Angel Dzhonev, PhD

ISBN 978-954-2903-76-5

**ИНСТИТУТ ЗА ИСТОРИЧЕСКИ ИЗСЛЕДВАНИЯ
БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ**

**INSTITUTE FOR HISTORICAL STUDIES
BULGARIAN ACADEMY OF SCIENCES**

**БЪЛГАРИТЕ В ЗАПАДНИТЕ БАЛКАНИ
(100 ГОДИНИ ПРЕДИ И СЛЕД НЪОЙ)**

**Сборник с доклади от научна конференция
(9 ноември 2020 г.) и национална кръгла маса
(30 ноември 2022 г.), проведени в София**

**BULGARIANS IN THE WESTERN BALKANS
(100 YEARS BEFORE AND AFTER NEUILLY)**

**Collection of papers from a scientific conference
(November 9, 2020) and a national round table
(November 30, 2022) held in Sofia**

**СОФИЯ
2023**

Сборникът е издание на Института за исторически изследвания при Българска академия на науките по проект „Българите в Западните Балкани (100 години преди и след Ньой)“ към Фонд „Научни изследвания“ – Министерство на образованието и науката (Договор № КП-06-Н30/5 от 13.12.2018 г.). Той съдържа доклади от два форума – научна конференция „Българите в Западните Балкани (100 години преди и след Ньой)“, проведена на 9 ноември 2020 г., и национална кръгла маса „Българското културно-историческо наследство в Западните Балкани – актуални проблеми“, състояла се на 30 ноември 2022 г. И двата форума са проведени в София.

The collection is a publication of the Institute for Historical Studies at the Bulgarian Academy of Sciences under the project “Bulgarians in the Western Balkans (100 years before and after Neuilly)” funded by the Bulgarian National Scientific Fund, Ministry of Education and Science (Contract No. КП-06-Н30/5 of 13.12.2018). It includes papers from two forums: a scientific conference “Bulgarians in the Western Balkans (100 years before and after Neuilly)”, held on November 9, 2020, and a national round table “Bulgarian cultural and historical heritage in the Western Balkans – current issues”, held on November 30, 2022. Both forums were held in Sofia.

Редакционна колегия:

Проф. д-р Йорданка Гешева, отговорен редактор

Доц. д-р Александър Гребенаров

Доц. д-р Георги Н. Георгиев

Editorial board:

Prof. Yordanka Gesheva, PhD, edirtor-in-chief

Assoc. Prof. Alexandar Grebenarov, PhD

Assoc. Prof. Georgi N. Georgiev, PhD

ИЗВОРИ И РЕАЛНОСТИ ЗА БЪЛГАРИТЕ В МАКЕДОНИЯ – МИНАЛО И СЪВРЕМИЕ*

Александър Гребенаров**

SOURCES AND REALITIES ABOUT THE BULGARIANS IN MACEDONIA – PAST AND PRESENT

Aleksandar Grebenarov

The study presents and analyzes Bulgarian and foreign evidence, including ethno-demographic data, on the Bulgarian character of Vardar Macedonia (now the Republic of North Macedonia) and partly on Aegean (White Sea) Macedonia for the period 19th-20th centuries. It traces the development of the Bulgarian church- and educational work that has received strong support after the establishment of the Bulgarian Exarchate in 1870. Attention is drawn to the Bulgarian nature of the national liberation movement, which began in 1893 in Thessaloniki. It shows the role of the Macedonian Bulgarians, who were looking for the key to the liberation and unification of Macedonia with the motherland during the 20th century decade of wars.

Regardless of the attempts to assimilate and denationalize the Bulgarians in Macedonia after 1919, the national spirit in the region was preserved even in the years of the Second World War. The transformations that took place in its aftermath in Eastern Europe had a negative impact on the development of the Macedonian question for the Bulgarian national spirit in the region. The repressions in Vardar Macedonia against thousands of Macedonian Bulgarians were renewed, and others were expelled from the Aegean part of the region. Many of their descendants, even later could not openly declare their nationality.

Keywords: *Macedonia, Macedonian question, Bulgarian schools, Bulgarian church, Bulgarian Exarchate, Great Powers, Bulgarian language, Macedonian Bulgarians, ethno-demographic data, national liberation movement.*

---

* Изследването е осъществено в рамките на проект към Фонд „Научни изследвания“ – Министерство на образованието и науката (Договор № КП-06-Н30/5 от 13 дек. 2018 г.) „Българите в Западните Балкани (100 години преди и след Ньой)“.

** Александър Гребенаров – доц. д-р от Институт за исторически изследвания при Българска академия на науките. Имейл: greben@abv.bg [Aleksandar Grebenarov – Assoc. Prof., PhD, Institute for Historical Studies – Bulgarian Academy of Sciences. E-mail: greben@abv.bg]